בד א ב ג מיי׳ פ״ד מהל׳ עבודת יוה"ל הלכה א: בה ד מיי שם פ"ה הלכה

: 27

: 22

לקמן (ב:], ב) [לעיל מו: זבחי סד: מנחות יא.],ג) [מנחות טו.], ד) [ל"ל ילחק

נפחח], ה) גיטין כה. פסחים

ם: פט., ו) ב״ק עח. ע״ש, ו) בכורות יב. [חולין עד:],

ה) וחולין פח:ן, ע) וב"ה

עו:ן, י) ןשמות יבן,

תורה אור השלם

ו. בואת יבא אהרו אל

.2. ואם ימעט הבית מהית 2. וְאָשׁ יִּיְיָצֵּט יַיַּבְּיִּגְיּהְיִּי מִשֶּׁה וְלָקַח הוּא וּשְׁבֵנוּ הַקָּרִב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִּבְּטַת

נָפָשׁת אִישׁ לִפִּי אָכִלוֹ תָּכֹסוּ

3. וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְּדֶּה

נַּ יְבְּלְ בֶּבֶּוּ וְגַבּנֵּוּ בְשֶׂה וְאָם לֹא תִפְּדָּה וַעֲרַפְתוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם

בבניך תפדה: שמות יג יג

הגהות הב"ח

(מ) גמ' שאני התם דכתיב:

ַזּי. הַקּדֶשׁ בְּפַר בֶּן בְּקָר וְאַיִל לְעֹלָה: ויקּו

ותה שמקשה ר"י דבפ' קמא דמנחות (דף יא.) אמרינן גבי מנחת מאפה ומחבת ומרחשת זו היא

קמינה דמנחת מאפה שיש לו נער

לכהן למחוק בגודלו מלמעלה ובאלבע

קטנה מלמטה ולהשוות דבר קשה וכן

בחפינה כדמפרש שנוטל הבזך בשיניו

ועוד מפרש לקמן שהיה לריך ליזהר

מאד שלא יכוה מחום הגחלים אבל

גבי מנחת חוטא לא קאמר אין לך

עבודה קשה יותר ממנחת חוטא

אלא קשה לקמינה קאמר לפי שאין

מגובלת אין יכול להשוות בשעת

קמינה אבל נער אין לו:

שאני התם דיליף שה שה מפסח.

לקאמר רבא במרובה (ב"ק דף עו:)

זה בנה אב כל מקום שנאמר שה

אינו אלא להוציא את הכלאים היינו

שה [דפסח] כדאמרינן הכא דילפינן

מיניה שה דפטר חמור ובמרובה

מסקינן דבנין אב דרבא לפטר חמור

אינטריך וכדתנן אין פודין לא בעגל

וכו׳ ולא כמו שפירש"י בפרק אותו

ואת בנו (חולין דף עח:) דבנין אב

דרבא משה כשבים ושה עזים עד

מכאן יש לדקדק דהא

עבודה קשה שבמקדש ובפרק כל המנחות באות מלה (שם דף נד.)

אמרינן אין לך שקשה לקמינה יותר ממנחת חוטא נראה לי דהנך ג' בו ה מיי׳ פ״ב מהלכות קרבן פסח הלכה יד: בז ו מיי' פי"ב מהלכות דקה חשיב הכה עבודות קשות הם לכהן לעשות שיש בהן לער מליקה . בכורים הלכה ח [טוש"ע "ד סימן שכא סעיף בן: למלוק בלפורנו לחתוך המפרקת וכן

> מוסף רש"י . הובא בסוף המסכת

רבינו חנגאל ח"ש כיצד הוא טושה

ויש אומרים בשיניו ומערה בגודלין, עד שמעלה לבין בגוז לין, עו שמעלה לבין אצילי ידיו, וחוזר ומרכינה, ומערה לחפניו וצוברה על נחלי המחחה. כדי שחהא מעובה על הגחלים שיהא עשנה שוהה לעלות. ויש אומרים מפזרה כדי שיהא עשנה ממהרת לבוא, וזו היא מעבודות קשות שבמקדש. י. ואסיקנא ש"מ חופן בחוץ שחט ומת מהו שיכנס אחר בדם זה הפר, פליגי בה ר׳ בום זה הפו, פליגי בהיד חנינה וריש לקיש, ור׳ אמי ור׳ יצחק נפחא. ומותבינן למאן דאמר בפר ואפילו בדמו של פר, הא דתנן בפסח מנין ומושכין ידיהם ממנו עד שישחוט. ואם (ה)דמו כמותו עד שיזרק הדם היה לומר. ודחינן שאני התם משה דדרשינז ביה מחיותיה אין פודין פטר חמור לא

רעול כו׳ ופשומה היא

תום' ישנים שחם ומת כו'. וה"ה נמי שחט ונטמה אלה מילתה הגב שמש ונשנום מנו נוינעום מגב אורחיה קמ"ל דחטאת שמחו בעליה דליבור היא ולא למיחה בענה דניבור היח ומה מניתה אולם דלקמן, ועוד כיון שראשון חי והקרבן משלי כדפירשנו לעיל וניב, ב ד"ה שנין היינו (משלו) [כשלו] שלינו אלה שלוחו של ראשון שובר עלמון קריות ביה. עד שיורק מיבעי ליה. ור׳ שמעון קתני התם עד שיורק, ומיהו פריך ליה מדרבנן עד שיזרק מיבעי ליה אלא ש"מ דמהיות משה עד שעת שחיטה קרוי שה. ומשני שאני התם קרי ביו מהיות משה, מחיותה דכתיב מהיות משה, מחיותה דשה, ור"ש אומר עד שיזרק דריש מהוויתה דשה. אבל יריט מהארמה דשה. מכל הקונטרס שהביא בהך פירכא על השה לא דק דמיניה לא משני הכא (מיירי) [מידי] דתכוסו על השה מישתעי לתכוסו על השנט נושמעי בהמנאה ולא במשיכה ובההוא מודו כ"ע דמלי בשחיטה לכתיב במכסת (והרי) [והדר] זכנהיב במכסת (ההיי) [יהיר] תכוסו, אבל ממשיכה פריך הכא דמהיות משה משמע ליה משיכה כדדרשינן בפרק האשה [פסחים פט, א], אבל תכוסו פשיטא ליה למלמודא דהוי עד שעת שחיטה מדכתיב במכסת טענו שחיטה מדכנות במכסמו והדר תכוסו ולהכי לא פריך מיניה. שאני התם דידיף שה שה מפסח. מימה על הא דאמרינן בב"ק פרק מרובה [עז, ב] אמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים, ומפרש רבינו דהיינו שה של פסח דכתיב שה תמים זכר הכבשים ומן העזים, כלומר שאינו כלאים ומיותר הוא האי

שה מדכתיב מן הכבשים ומן המודים דלגופיה הוא למעט הכלאים לא אינטריך דילפיטן ליה משאר קדשים דממעטי בהו כלאים בפרק מרובה מאו, והשמא קשה ל"ל בכין אד דכבא, מהך ג"ש דהם שה מפסח נפקא וג"ש זו כן בג בג קאמר לה בפ"ק דבכורות ניב, אן, ועוד אמאי קאמר רבא להוליא את הכלאים ולא קאמר כל השמות הללו דעגל חיה שחוטה וטריפה, ועוד רבי אלעזר שממיר בכלאים אמאי לא שרי בכל אחרים דשה שחוט שה כדאמרינן הכא דכ"ע בעור ובשר ופרש הוי פר גמור וה"ה שה, ובבהמה המקשה [חולין עד, ב] גבי מהו לפדות בבן פקוער פשיטא [נים 7 אמין פרדין לפי שהוא בשהא בשחוט וכבשהא בדיקולא (וילפיט) [דילפיט] שה שה מתפסס, ועוד כי פריך הלנמידא בפרק מרובה לר"א בנין אב דרבא למאי הלכסא [לימא] דאחא למעט האחרים לבד מכלאים, ועוד בכל מקום שיש (שם) [שה] כגון גבי אותו ואח בני וגבי משלומי [ד' וה' אמאין לא נחמעט טריפה כי היכי דממעטיען כלאים במרובה ואמאי מחייב רבי יוחנן החם בטביחה דטריפה, וכן גבי אותו ואת בנו [אמאי מחייבין] בטריפה לרבע דר"ש. על כן נראה לרביני דמרווייהו לריכי שפיר ג"ש זו ובנין אב דרבא, דמגזרה שוה

כילד הוא עושה. חפינה שניה שבפנים מן הבזך לתוך חפניו אוחז את ראש הבזך בראשי אלבעותיו לאחר שהניח את המחתה בארץ וידה של בזך כלפי בין זרועותיו ומעלה בשני גודליו ומושך את ידה בגודליו ללד גופו מעט מעט עד שמגיע ראש ידה לבין אלילי ידיו וראש הבזך

מגיע לגובה פס ידו וחוזר ומחזירה דרך לדה לתוך חפניו ולוברה על הגחלים: נימנין. על הפסח מי שרולה לימנות ומושך ידיו ממנו מי שרולה לימשך עד שישחט: וחם חיתח. דלאחר שחיטה נמי קרינן ביה על השה עד שיורק מיבעיא ליה: ואם ימעט הבית. אם בעו מנויין להימעט ולמשוך את ידיהם: מהיות משה. בעוד שהווייתו קיימת יתמעטו ולא משישחט: אין פודין. פטר חמור: לא בעגל ולח בחיה. דשה כתיב: ולח. בשה שחוטה: ולא בכלאים. דעו ורחל ואע"ג דמשני לדדיו הוא שה: ולא בכוי. דתיש ולבייה. קתני מיהת ולא בשחוטה אלמא שחוטה לאו שה הוא:

כיצד הוא עושה אוחז את הבזך בראש אצבעותיו ויש אומרים בשיניו [א] ומעלה בגודלו עד שמגעת לבין אצילי ידיו יוחוזר ומחזירה לתוך חפניו יוצוברה • כדי שיהא עשנה שוהה לבוא ויש אומרים מפזרה כדי שיהא עשנה ממהרת לבוא וזו יהיא עבודה קשָה שבמקדש זו היא ותו לא והא איכא מליקה והא איכא קמיצה אלא זו היא עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש שמע מינה חופן וחוזר וחופן שמע מינה איבעיא להו שחם ומת מה הוא שיכנם אחר בדמו ִמי אמריגן יַבפר ואפילו בדמו של פר או דילמא בפר ולא בדמו של פר רבי חנינא אומר מבפר ולא בדמו של פר וריש

לקיש אמר דבפר ואפילו בדמו של פר רבי אמי אמר בפר ולא בדמו של פר רבי סיצחק אמר בפר ואפילו בדמו של פר איתיביה רבי אמי לרבי יצחק נפחא סנמנין יומושכין ידיהן ממנו עד שישחם ואם איתא עד שיזרוק מיבעי ליה (6) שני התם דכתיב במהיות משה מחיותה דשה מתיב מר זומרא ייאין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחומה ולא במריפה ולא בכלאים ולא בכוי אלא בשה שאני התם דיליף ישה שה מפסח יאי מה להלן זכר תם ובן שנה אף כאן זכר תם ובן שנה ת"ל יתפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפילו כולהו גמי אם כן שה מאי אהני ליה

הגהות הגר"א [8] גמ' בשיניו ומערה בגודלו לחוך חפניו. כל"ל ושבנחיים סגור בעגולים (וערמב"ם הלכות עבודת יוה"כ פ"ד הלכה א' ובלח"מ שם):

תום' ישנים (המשך) נפקא לן דאין פודין לא בעגל ולא בחיה ושחוטה טרפה וכוי, אבל כלאים לא נפקא לן מהתם דאין פודין דתפדה תפדה ריבה כדאמרינן הכא גבי תם זכר ובן שנה ולכך צריך בנין אב דרבא למעוטי כלאים, וטעמא זרט לנעוקי בנוים, וטעמח דר"א דמרבי כלאים היינו משום דאית ליה תפדה תפדה ומנ"ש למעט האחרים ויש לו טעם בכך, ובנין אב דרבא מוקי ליה ר"א במרובה לנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ודלא כר' יהושע, והא דלא ממעטינן טריפה גבי תשלומי ארבעה וחמשה ואותו ואת בנו. דגבי פדיון פטר [חמור]. וא"ת למאי דפרישית דשה מבנין אב לנוחי לפריטית לטים ונפסן חל דרבא היינו שה דפסח דלא צריך לגופיה דהא מיעט כלאים גבי קדשים, א"כ מאי האי דקאמר בפרק מרובה ואלא הא דאמר רבא זה בנה אב כו' למאי הלכמא אי נהדיא כתיב ביה שור או כשב כו', משמע דאי לא כתיב כו', משמע דאי מיעוט כלאים גבי קדשים הוה מיעוט כלאים גבי קדשים הוה ניחא ליה דבנין אב דרבא בא למעט כלאים דקדשים, והא פרישית שלא היה בניון אב פרישת שנט האים בנין מב דרבא אי לא מייתר משום דכתיב מיעוטא גבי קדשים. ואומר רביט שכן דר[ך] תלמודא שמקשה כמו שהיה תלמודה שמקשה כמו שהיה פשוט לו (מבנין) [הבנין] אב ממהום אחר. והאמר דלהדשים לא איצטריך אפילו היה פשוט לו (דבנין) [הבנין] אב ממקום אחר דכי האי גוונא פריך תלמודה בריש קידושין [ג, ב] וכ״ת נילף מבושת ופגם, פירוש דקדושי קטנה לאביה כמו בושת ופגם מה לבושת ופגם כו' והיכי הוה יליף מבושת ופגם והא לא קים לן דבושת ופגם לאביה אלא מכח שבידו למוסרה למנוול ומוכה שחין, אלא כך דרך החלמוד להוכיח שאפילו היה לו [לימוד] ממקום אחר שבושת ופגם לאב

לרבויי מתפדה תפדה ואחא בנין אב למעוטי מהשתא נמעט נמי נדמה מגזירה שוה ונימא דג"ש דווקא ולא נרבייה מתפדה תפדה: איתיביה קדת, בדה הנותיים מהו שכושת ושם מה לא היה יכול ללומוד קידושין מבושת ופגם. מיהו לשם דקדקתי בענין אחר. וא"מ והלא שאר קדשים לא נאמרו עדיין והולרך לכחוב שה בפסח מלרים, ""ל כי משה מיהא לא הולרך לכחבו. [וחמים] דכתיב גבי פסח ואע"ג דמשאר קדשים מלינו למילף, איכא למימר דלשום דרשא בעלמא אינטריך. וקשה לרבינו אירה למה לא הילרך הכחוב לכחוב כלאים ובעל מום גבי פסח, והלא ילא [פסח] מלרים לידון בדבר החדש שהיו בו כמה ה בברוסן שלה היו במסח דורת, חיברן לו רבנים דלה שיך כאן דבר החדש כי אם בדבר שהיא חדש כנגד אותן ברים שמאחרים בעוד בברוסן שלא היו בססח דורת, ומירץ לו רבנים דלא שיך כאן דבר החדש כי אם בדבר שהיא חדש כנגד אותן דברים שפאחרים בעוד בפרק קמא דיבמות (1, א) דחשיב דבר החדש מתן בהונות שהוא כנגד מתן דמים ואימורים על גבי מזכח כמו שפירש לשם, ועוד נראה שאין זה קרוי החדש כיון שלא נכחב עדיין פסח של דורות דאדרבה פסח דורות הוי דבר החדש. ואם חאמר למאי (דפריך) [דפרישית] לעיל דלר' אלעור שמעיען כלאים דמוחר מתפדה חפדה ריבה, מאי האי דקאמר בפרק קמא דבכורות אליבא דר"א בכלאים פרקיען בנדמה מיבעיא, ומאי קשיא כלאים [מרביען] מתפדה ולא נדמה, י"ל דנדמה פשיטא ליה דלא גרע מכלאים, כן פיר' בבבא קמא.

איתיביה

שיהא אביו ואמו שניהם כשבים או שניהם עזים ועוד קשה לפירושו מההיא דמרובה גופה דפריך התם ולרבי אלעזר דמתיר בכלאים מפני שהוא שה בנין אב דרבא למאי אתא ומשני לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ודלא כרבי יהושע דאי רבי יהושע משה כשבים ושה עזים נפקא שמע מינה דבנין אב דרבא לא הוי משה כשבים ושה עזים על כן נראה כמו שפירשתי דמשה דפסח נפקא אבל חימה דרבא קרי ליה בנין אב ובן בג בג פ"ק דבכורות (דף יב.) קרי ליה גזירה שוה דקאמר נאמר כאן שה ונאמר להלן שה מה להלן פרט לכל השמות הללו וכו' ועוד מאי שנא דנקט רבא להוליא כלאים טפי מטריפה ושחוטה ועוד דבאותו ואת בנו דכתיב ביה שה למעט טריפה כמו שהיינו ממעטי׳ כלאים אי לאו דכתיב או שה לרבות הכלאים כדאיתא בפ׳ אותו ואת בנו ובמרובה אלמה תנוף אותו ואת בנו נוהג בטריפה ואפילו ר"ש לא פטר בטריפה אלא משום דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה אבל ממשמעות שה לא פטר לא באותו ואת בנו ולא בתשלומי ד' וה' וכן רבי יוחנןש אמאי מחייב בד' וה' מוכר את הטריפה ועוד רבי אלעזר דמחיר בכלאים לפדות ומוקי בנין אב דרבא לטמא שנולד מן הטהור מנא ליה דאין פודין בשחוטה וטריפה ועוד כי פריך במרובה לרבי אלעזר בנין אב דרבא ל"ל לימא דאיצטריך למעוטי שחוטה וטריפה וליכא למימר דהני בלא בנין אב נפקא ממשמעותא דשה דהני לאו שה נינהו דהאמר בשמעתא דפר שחוט נמי מיקרי פר וי"ל דבנין אב דרבא וגזירה שוה לאו חדא מלחא היא אלא דתרוייהו נפקי מפסח דכתיבי שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו והשתא בנין אב דרבא נפיק מיתורא דמן הכבשים ומן העזים דמשמע עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה דמגזירה שוה לא הוה מסתבר למעוטי כלאים דהוה שרינן לה כרבי אלעזר אי לאו משום בנין אב מפני שהוא שה והוה מרבינן ליה מחפדה חפדה ריבה ואע"ג דטריפה ושחוטה מיקרו שה ולא מרבינן להו כלאים מסחבר להו לרבויי אבל מבנין אב דמן הכבשים ממעיט שפיר דלגופיה דפסח לא איצטריך דמשאר קדשים נפקא דממעטינן בהו כלאים משור או כשב או עז ואע"ג דהאי קרא דמן הכבשים במלרים נאמר ועדיין לא נאמרו קדשים מ"מ בתר דנכתבו קדשים לא איצטריך למיכתב להאי קרא אלא זה בנה אב שכתב שה וכתב אללו מן הכבשים כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוליא הכלאים ואם מאמר תמים דכתיב בהאי קרא למה לי תיתי משאר קדשים נראה לי דאיצטריך לכדדרשינן בפרק שני דובחים (דף כה:) הצורם אוזן הפר ואחר כך קיבל דמו פסול שנאמר ולקח מדם הפר הפר שהיה כבר אין לי אלא קדשי קדשים קדשים קלים מניין דכתיב זכר תמים בן שנה יהיה לכם שיהו כל הוייותיו תם ובן שנה ואף על גב דפריך עלה מכל הזבחים שנשחייר בהם כזית חלב זורק הדם אלמא לא בעינן שלם בשעת זריקה ומשני תרגמא אבן שנה נהי דכל הויומיו לא בעינן שיהא תם קבלה מיהו גמר מיניה דילמד סמום מן המפורש כיון דגלי לן בפר דבעינן שיהא תם בשעת קבלה והשתא ניחא לרבי אלעזר אע"ג דשרי בכלאים ולא מוקי בנין אב לפטר חמור אסר באחריני מגזירה שוה והא דקאמר התם נאמר כאן שה ונאמר להלן שה מה להלן פרט לכל השמות הללו לאו דווקא דכלאים לא מגזירה שוה נפקא אלא מבנין אב אלא ניחא ליה לכלול כולם יחד דהא עגל וחיה נמי לא נפקי מגזירה שוה אלא ממשמעות דשה וניחא נמי הא דאותו ואת בנו נוהג בטריפה וכן חשלומי ד' וה' דבנין אב לא הוי אלא מכלאים וא"ת מכל מקום ליתי בגזירה שוה דשה שה כדילפינן פדיון פטר חמור יש לומר דשה דידהו לא מופנה לגזירה שוה ותימה דקא דייק במרובה בנין אב דרבא למה לי אי לקדשים בהדיא כתב בהו ומשמע דאי לא הוה כתב בהו בהדיא אלא ילפינן בנין אב דרבא הוה ניחא ליה ואמאי הא אי לא כתב בקדשים או לא היה מיותר מן הכבשים ומן העוים דהוה לריך למעוטי כלאים בגופיה ואומר ר' יצחק דדרך הגמרא להקשות כן לפי מה שלא פירש רבא בבנין אב שלו וה"ק אי לקדשים ותימה דמן הכבשים ותן העזים מיותר בלא מילף מקדשים אלא מקרא אחריני אפילו אי אמרינן הכי לא ניחא דהא בהדיא כתב בהו וכי האי גוונא איכא בכתובות בפרק נערה (כמובות דף מו:) ובריש מסכת קידושין (דף ג:) גבי כסף קידושיה מנלן דאבוה הוה אי מבושת ופגם ואף על גב דבושת ופגם גופייהו לא קי"ל בכתובות בפרק אלו נערות (כתובות דף מ: ושם) דאבוה הוו אלא מקדושין דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין אלא לרווחא קאמר גמרא אפילו אח"ל דבושת ופגם מקרא אחרינא נפקא לא מלי למילף כסף קידושיה מהתם דמה להנך שכן אבוה שייך בגווייהו מיהו יש פירושים הרבה לשם ואין להאריך כאן בזה ולא ידענא מאי קשה מההיא דמרובה דאפילו אי לא מייתר מן הכבשים אלא משום דגמרינן מקדשים ניחא הא דקאמר אי לקדשים אי לא הוה כחב בהדיא בהו הוה אמרינן נהי דאינטריך מן הכבשים לגופיה קדשים גמרינן שפיר מהכא דקדשים מקדשים גמרינן בהיקשא דוואת הסורה לעולה וגו' וא"ח מאי קמיבעיא ליה בפ"ק דבכורות (דף יב.) לרבנן דאסרי

בכלאים מהו לפדות בנדמה והא כלאים לא ממעטינן מגזירה שוה אלא מבנין אב ואם כן נדמה מהיכא תיתי וי"ל כיון דכלאים הוה מיסתבר